

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

10-11 класи

Академічний рівень

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів
з російською мовою навчання

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання державної мови в системі профільної освіти посідає особливе місце з огляду на універсальну необхідність належного володіння нею всіма учнями і випускниками незалежно від їх майбутньої спеціалізації.

У зв'язку із впровадженням профільного навчання у ЗНЗ з навчанням російською мовою передбачено, крім рівня стандарту, курс української мови на академічному рівні, який визначає обсяг змісту, достатній для подальшого вивчення предмета у вищих навчальних закладах, і включає не профільні, а базові або споріднені з ними предмети (щодо академічного курсу української мови це всі інші мови, література, історія та ін.).

Профільне навчання української мови на академічному рівні здійснюватиметься на основі поєднання особистісного, комунікативно-діяльнісного, компетентнісного, функціонального, соціокультурного та інших підходів, а також принципів єдності навчання, виховання і розвитку, взаємозв'язаного опанування мови й мовлення, всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності; диференціації; наступності й перспективності між основною і старшою ланками загальноосвітньої школи та між профільною і професійною освітою.

Академічний курс української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням російською мовою викладатиметься за розробленими на основі рівня стандарту спеціальними програмами для академічного рівня і спільним для обох рівнів єдиним підручником.

Мета навчання української мови в старшій школі на академічному рівні полягає у створенні оптимальних умов для становлення духовно багатой

особистості, яка володіє уміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися виражальними засобами української мови, її формами, типами, стилями, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, вміє формувати й обстоювати власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших соціальних, політичних, культурних подій і явищ, давати їм адекватну оцінку, самонавчатись і самовдосконалюватись.

Завдання академічного курсу:

- формувати в учнів цілісний світогляд громадян України;
- розвивати навички володіння нормованим українським мовленням, підвищувати мовленнєву культуру старшокласників;
- на основі знань про комунікативно-стилістичні якості мовлення розвивати в учнів здатність доцільно використовувати стилістичні засоби мови;
- вдосконалювати навички комунікативної взаємодії;
- розвивати в учнів здатність самостійно поповнювати свої знання й удосконалювати власне мовлення;
- формувати навички самоконтролю.

Навчання української мови на академічному рівні стає ще більш особистісно зорієнтованим. Велика роль надається розвитку здатності застосовувати сформовані компетентності для розв'язання навчальних і життєвих завдань, користуватися мовою як важливим інструментом професійного самовизначення, допрофесійної підготовки й особистісного становлення. Це забезпечується створенням оптимальних умов для різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня з урахуванням його майбутньої спеціалізації та соціалізації, індивідуальних здібностей і пізнавальних інтересів, зрослих комунікативних потреб, заохоченням до більшої самостійності у розширенні й поглибленні здобутих в основній школі знань, удосконаленні набутих умінь і навичок.

Зміст навчання української мови на академічному рівні **структурується** за чотирма змістовими лініями – **мовленнєвою, мовною, соціокультурною та діяльнісною (стратегічною)**. Мовна і мовленнєва змістові лінії у старшій школі (академічний рівень) максимально тяжіють до об'єднання, і їх розмежування стає ще більш умовним, ніж в основній ланці. В 11-му класі ці лінії збігаються.

Вивчення систематичного курсу української мови закінчується в основній школі. Головне завдання старшої школи – подальше вдосконалення набутих умінь і навичок володіння мовою на основі здобутих раніше і нових знань.

Зміст навчання у 10-11 класах становлять **культура мови, стилістика й основи публічного мовлення**. Між цими розділами науки про мову існує тісний органічний взаємозв'язок. Культура мови розглядається науковцями на двох рівнях. Вона співвідноситься, по-перше, з мовними нормами, що забезпечують правильність мовлення, і, по-друге, зі стилістичними нормами, які визначають його комунікативну доцільність. Найвищим виявом володіння мовою є красномовство, яке вивчає риторика («Основи публічного мовлення»).

Відповідно до цього і побудовано програму курсу «Українська мова» для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою. Основний зміст роботи в 10-му класі становить опрацювання норм сучасної української літературної мови, а також особливостей використання у мовленні стилістичних засобів різних її рівнів. В **11-му класі** основна увага зосереджується на комунікативно-стилістичних якостях мови і курсі практичної риторики, присвяченому розвитку в учнів навичок публічного мовлення.

Перед одинадцятикласниками стоїть завдання вдосконалювати володіння комунікативно доцільним українським мовленням на основі засвоєння його **комунікативно-стилістичних якостей – точності, логічності, чистоти, виразності, багатства, доречності**. Точність – це строга співвіднесеність слів з означуваними предметами і явищами дійсності; логічність – відповідність сказаного (написаного) певним реаліям життя, продуманість, семантична і структурна впорядкованість мовлення; чистота – це естетичність мовлення,

недопущення у нього елементів, невластивих літературній мові (діалектизмів, жаргонізмів та ін.), порушень орфоепічних, лексичних та інших норм; виразність – такі особливості структури мовлення, які підтримують увагу й інтерес у слухача (читача); багатство – різноманітність мовних засобів, значний обсяг активного словника, розвиненість граматичного ладу мовлення; доречність – відповідність мовлення меті й умовам спілкування.

Зазначені комунікативно-стилістичні якості мовлення формуються не почергово, а комплексно, на основі теоретичних відомостей, зміст навчання яких викладено у вступній частині розділу «Культура мови і стилістика» та в окремих цілісних фрагментах програми, присвячених конкретним ознакам зразкового мовлення.

У результаті засвоєння розділу «Культура мови і стилістика» старшокласники удосконалюють власне мовлення відповідно до норм української літературної мови, навчаються аналізувати мовні засоби з урахуванням стилістичного аспекту їх функціонування у мовленні, зможуть оцінювати і свідомо добирати їх для створення власних висловлювань; оволодіють різними способами вираження того самого змісту, багатством лексичної і граматичної синонімії української мови. Врахування комунікативно-стилістичних якостей зразкового мовлення у побудові власних висловлювань істотно вплине на ефективність мовленнєвої діяльності старшокласників.

Культура мови органічно пов'язана з риторикою як перший і другий етапи оволодіння комунікативно-стилістичними якостями мовлення.

Засвоюючи основні якості досконалого мовлення, одинадцятикласники комплексно опановують їх у поєднанні залежно від умов спілкування, освоюють технології досягнення означених якостей у публічному мовленні. На цьому ґрунтується курс **«Основи публічного мовлення»**, який має на меті відродити кращі традиції навчання красномовства – ефективної мовленнєвої комунікації. Отже, матеріал розділу спрямований на формування в учнів поняття про риторiku як мистецтво побудови й оприлюднення досконалого

висловлювання, що вкрай необхідно кожній людині для успішної соціалізації та професійного зростання.

Опановуючи основи публічного мовлення, старшокласники аналізуватимуть взірці красномовства, вчитимуться визначати актуальні й цікаві теми, вибудовувати стратегію і тактику оратора, розробляти предметну основу промови, знаходити матеріал, структурувати виступ, переконливо аргументувати й обґрунтовувати власні тези і коректно критикувати хибні погляди на ту чи іншу проблему, виголошувати промову, застосовуючи як вербальні, так і невербальні засоби й ефективні способи встановлення контакту з аудиторією і впливу на неї.

У старшій школі передбачено також спеціальні уроки розвитку зв'язного мовлення, на яких учні удосконалюватимуть уміння конспектувати, складати тези, тексти виступів, повідомлень і промов, писати перекази, твори, створювати усні висловлювання, оформляти ділові папери та ін.

Відповідно до програми старшокласники опановуватимуть культуру мовленнєвої поведінки, етику та мовленнєвий етикет.

Курс старшої школи закінчується розділом **«Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей з основних розділів науки про мову»**, завданням якого є підбиття підсумків вивченого за курс загальноосвітньої школи і підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання.

Успішній реалізації завдань вивчення української мови у старшій школі на академічному рівні сприятиме застосування **сучасних освітніх технологій**, які оптимально враховують індивідуальні здібності, нахили і потреби старшокласників, аспекти їх особистісного становлення й самооцінки та професійного самовизначення. Це, зокрема, системи розвивального, інтерактивного навчання, технології креативного, дослідницького та інформаційного характеру. Значна роль відводиться розширенню можливостей для самостійної роботи учнів.

У програмі подано орієнтовний розподіл навчального часу. Учителеві надається право у разі потреби вносити до нього необхідні корективи

(скорочення кількості спеціальних уроків розвитку мовлення при цьому небажане). Резервний час учитель використовує на свій розсуд.

10 клас

(70 год., 2 год. на тиждень; резервний час – 8 год.)

МОВЛЕННЄВА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(22 год.)

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
1	2
Відомості про мовлення Основні поняття мовлення і спілкування. Види мовленнєвої діяльності, їх взаємозв'язок. Вимоги до культури мовлення: змістовність, логічна послідовність, багатство мовних засобів, виразність, точність, доречність, правильність. Шляхи підвищення особистої культури мовлення. Конспект. Анотація. Відгук. Бібліографія. Аудіювання Слухання–розуміння текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного українського мовлення, фоно-, аудіо-, відеозаписів із застосуванням різних видів аудіювання. Визначення на слух слів і словосполучень, які є “несправжніми друзями перекладача”. Складання плану висловлювання за кількома прослуханими фрагментами тексту. Цільове аудіювання із визначеним завданням (скласти тези, конспект, зробити тематичні виписки). Прослуховування фоно-, аудіо-, відеозаписів з метою підготовки до дискусії на морально-етичну тему із довільним виписуванням окремих думок, цитат, тез, ключових слів.	Учень: - будує висловлювання з урахуванням здобутих знань, дотримується вимог до культури мовлення; систематично працює над підвищенням особистої культури мовлення; - адекватно сприймає усне мовлення в будь-якому пред'явленні; користується різними видами аудіювання; - виділяє на слух найбільш важливу й актуальну інформацію; визначає предмет обговорення й основну тезу в чужому мовленні; - ставить різноманітні проблемні запитання за змістом прослуханого; користується різними способами засвоєння почутого; - визначає жанр усного мовлення та співвідносні з ним елементи композиції; аналізує й оцінює композицію і мовне оформлення чужого мовлення; - складає план, тези і конспект прослуханої лекції, доповіді з реконструкцією основних її положень; - розуміє зміст кінофільмів; - помічає і виправляє помилки в усному мовленні;

Читання Читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням засвоєних стратегій читання. Еквівалентна заміна (вибір з-поміж кількох анотацій тієї, яка найповніше передає зміст тексту). Формулювання основної думки тексту з орієнтацією на його анотацію. Визначення тем інформаційних повідомлень, вміщених на шпальтах газет, на основі їх перегляду.	• адекватно сприймає писемне мовлення; користується різними стратегіями читання відповідно до визначених вимог; • виділяє найбільш важливу й актуальну інформацію в прочитаному, користується різними способами її засвоєння; • формулює основну думку тексту, орієнтуючись на його анотацію; • визначає теми інформаційних повідомлень, вміщених на шпальтах газет, користуючись переглядовим читанням;
1	2
Розуміння фактичного змісту (формулювання порушених/висвітлених у тексті проблем; відповіді на проблемні запитання за змістом; підготовка анотації). Розвиток умінь інтерпретувати прочитане (визначення ступеня повноти висвітлення автором порушеної в тексті проблеми). З'ясування спільного й відмінного у змісті різних текстів, присвячених тій самій проблемі. Визначення пізнавальної цінності прочитаного (складання анотації до тексту із розкриттям його інформативної цінності). Аналіз використаних автором мовних засобів. Відгук про книжку. Складання бібліографії. Говоріння Діалог. Ведення діалогу відповідно до запропонованої ситуації із самостійним визначенням його теми і змісту. Компонування розроблених мікродіалогів у цілісний тривалий діалог. Складання діалогів для спілкування в умовах ведення дискусії. Розгорнута відповідь на запитання з попереднім переглядом текстових матеріалів. Огляд преси (у тому числі тематичний). Повідомлення про події. Обговорення викладених у тексті фактів. Доведення переваг одного з двох тверджень. Складання зверненого монологічного висловлювання для заданої ситуації спілкування. Виступ на зборах, семінарах (підготовлений і неготовлений).	• знаходить спільне й відмінне у розкритті тієї самої проблеми у різних текстах; • складає план прочитаного, тези, конспект, анотацію, робить тематичні виписки; • аналізує й оцінює композицію і мовне оформлення тексту; • пише відгук про книжку; • складає бібліографію; • знаходить і усуває недоліки в побудові та мовному оформленні тексту; • коректно й ефективно веде діалог у діапазоні соціокультурної проблематики, використовуючи відповідні мовні засоби і контролюючи мовний аспект спілкування; ініціює, підтримує розмову і реагує на репліки співрозмовника в різних ситуаціях спілкування; виявляє обізнаність/необізнаність із певної проблеми; висловлює припущення щодо імовірності (малоймовірності, неможливості) чогось; висловлює невдоволення діями співрозмовника, спростовує його твердження, виявляє підтримку і т. ін.; пристосовується до зміни напрямку розмови; • робить огляд преси, повідомлення на матеріалі друкованих ЗМІ, мережі Інтернет; • бере участь в обговоренні викладених у тексті фактів; • доводить переваги одного з двох тверджень; • висловлюється майже спонтанно, створює монологічні висловлювання різних стилів, типів і жанрів мовлення з урахуванням ситуації спілкування; доречно й контрольовано використовує засвоєні мовні засоби; коректує усне мовлення відповідно

<i>Подієвий телерепортаж (підготовлений).</i> <i>Інформаційне інтерв'ю (підготовлене).</i> Розмова по телефону (ділова).	до реакції слухача; • веде телерепортаж; • дає і бере телеінтерв'ю; • розмовляє по телефону, дотримуючись правил телефонної розмови та мовленнєвого етикету;
1	2
Письмо Списування з елементами редагування і стилістичної правки. Конспектування висловлювань, що сприймаються на слух. Тематичні виписки, тези, конспект прочитаного (художнього твору, публіцистичної та науково-популярної статей). Розгортання тексту за комунікативним завданням Перекази із творчим завданням (висловлення власного ставлення до подій, героїв, їхніх вчинків тощо). Складання текстів різних стилів мовлення на ту саму тему. Твори на морально-етичну тему. Нарис на основі життєвих вражень. Етюд в художньому стилі. Виступ на зборах, семінарах (підготовлений). Відгук про твір мистецтва (картину, скульптуру, архітектурну споруду та ін.). <i>Подієвий телерепортаж.</i> <i>Інформаційне телеінтерв'ю.</i> Редагування текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Бібліографія. Анотація. Ділові папери Доручення. Офіційний лист. Вітальний адрес. Переклад Переклад текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Переказ-переклад. Переклад речень зі складними випадками слововживання, словами і словосполученнями, які є «несправжніми друзями перекладача». Усний переклад друкованих текстів (із попереднім прочитанням). Редагування текстів, у яких допущено помилки й неточності при перекладі.	- знаходить у реченні або в тексті порушення норм, визначає види помилок, виправляє їх, обґрунтовуючи свої дії; - відтворює на письмі готові тексти, ускладнені творчим завданням; - складає тези, конспект, робить тематичні виписки на основі виділення найважливішої, значущої інформації із дотриманням вимог до цього виду робіт; - створює закінчений текст на основі неповного за комунікативним завданням; - складає тексти різних стилів мовлення на ту саму тему; - пише твори вказаних у програмі видів відповідно до прийнятих вимог (добре структуровані, з чітким, точним і зв'язним викладом думок, розгорнутою аргументацією, відповідними прикладами і виділенням значущих думок, визначенням шляхів і способів розв'язання проблеми, логічним висновком та належним мовним оформленням); - удосконалює написане; - складає бібліографію, анотацію; - складає текст репортажу, запитання для інтерв'ю; - оформляє належним чином ділові папери вказаних у програмі видів; - перекладає з російської мови тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; здійснює переказ-переклад; - перекладає речення зі складними випадками слововживання; - перекладає усно друкований попередньо прочитаний текст; - редагує тексти, усуваючи помилки й неточності, допущені при перекладі.

МОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

(38 год.)

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
1	2
КУЛЬТУРА МОВИ І СТИЛІСТИКА ВСТУП Роль мови у формуванні особистості. Культура мовлення – важлива складова загальної культури людини; її соціальне й національне значення. <i>Нормативний і комунікативний аспекти культури мовлення: співвіднесеність із нормами української літературної мови (правильність) і відповідність стилістичним нормам (комунікативна доцільність).</i> СТИЛІСТИКА ТЕКСТУ <i>Основні поняття стилістики мови і мовлення. Стилiстична норма. Стилiстична помилка.</i> <i>Аналіз спільних за темою, але різностильових текстів різних жанрів щодо змісту, будови і мовного оформлення.</i> Будова тексту. Тематичне ядро і його розгортання у текстах різної стильової належності. <i>Взаємообумовленість кількісних і якісних характеристик тексту.</i> Стилiстичний аналіз текстiв. Конструювання текстiв. <i>Добір різних мовних засобів для створення текстів залежно від стилю і жанру мовлення.</i> <i>Виявлення порушень стилю в текстах, їх редагування.</i> ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ Відповідність нормам літературної мови як одна з основних вимог до культури мовлення. <i>Поняття про норму. Варіативність норми.</i> <i>Правильність, її реалізація в різних стилях, жанрах мовлення і в конкретних текстах.</i>	Учень: - розкриває роль мови у формуванні особистості; обґрунтовує необхідність додержання культури мовлення як показника загальної культури й рівня інтелектуального розвитку кожної окремої людини і нації в цілому; характеризує основні вимоги до мовлення; - розрізняє мовлення правильне і комунікативно доцільне; нормативне і ненормативне використання мовних засобів; - знає, що таке стилістична норма і стилістична помилка; виділяє тематичне ядро тексту; встановлює залежність будови тексту від його стилістичної належності; усвідомлює взаємозв'язок і взаємозалежність кількісних і якісних характеристик тексту; - аналізує текст щодо змісту, будови і мовного оформлення; - будує текст за допомогою різних стилістичних засобів; - знаходить порушення стилістичних норм; удосконалює власні та редагує чужі висловлювання щодо змісту, будови і мовного оформлення;
1	2
Норми української літературної мови (орфоепічні, лексичні, морфологічні,	

синтаксичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні) (поглиблене повторення й систематизація).

ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ

- *Вимова ненаголошених голосних; вимова приголосних та їх сполучень; вимова звуків у словах іношомовного походження; правильне наголошування слів.*

Орфоепічні словники.

Стилістичні засоби фонетики.

ЛЕКСИЧНІ НОРМИ

Лексичне значення слів. Слово і контекст; залежність значень слова від контексту.

Вживання слів відповідно до їх лексичного значення, стилю і жанру мовлення.

Лексична сполучуваність слів.

Правильне поєднання слів за смыслом у словосполученні й реченні.

Лексичні та фразеологічні синоніми й антоніми.

Тлумачні і двомовні словники.

- *Запобігання недоречному вживанню емоційно забарвленої лексики, слів іношомовного походження, паронімів.*

Стилістичні засоби лексикології та фразеології.

МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ

Рід і число іменників.

- *Запобігання помилкам у визначенні роду окремих іменників.*

Іменники подвійного роду, узгодження з ними прикметників, займенників і дієслів минулого часу.

Кличний відмінок.

Синонімія деяких відмінкових конструкцій.

- *Правильне вживання паралельних відмінкових закінчень іменників, іменників у кличному відмінку при звертанні.*

Ступені порівняння прикметників. Синонімія їх форм.

- *Запобігання помилкам у використанні форм вищого і найвищого ступенів.*

Прикметники твердої і м'якої груп, їх відмінювання.

Числівники кількісні й порядкові.

- дотримується орфоепічних норм в усному мовленні та під час читання; вільно користується орфоепічним словником; помічає і виправляє орфоепічні помилки;

- визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості вивчених мовних одиниць в усному мовленні;

- вживає слова відповідно до їх лексичних значень, правильно використовує у мовленні багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, слова в переносному значенні з урахуванням стилю мовлення; додержується лексичної сполучуваності слів;

- виявляє та усуває порушення лексичних норм, норм слововживання;

- правильно вживає частини мови в усному і писемному мовленні, в т. ч. для зв'язку речень у тексті; визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості засвоєних мовних одиниць у мовленні, вживає різні частини мови для вираження синонімічних значень;

1

- *Правильне вживання відмінкових форм іменників при кількісних числівниках; правильне вживання числівників для позначення дат, часу.*

Відмінювання займенників.

2

• <i>Вживання займенників для зв'язку речень у тексті.</i> Неозначена форма дієслова. • <i>Використання у мовленні дієслів-синонімів.</i> Доконаний і недоконаний види дієслова. • <i>Вживання дієслівних словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова.</i> Часи дієслова. • <i>Правильне наголошування дієслів минулого часу.</i> • <i>Вживання форм одного часу замість іншого.</i> Способи дієслів. • <i>Вживання одних способів дієслів замість інших.</i> Безособові дієслова. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. • <i>Правильна побудова речень із дієприкметниковими зворотами.</i> Активні і пасивні дієприкметники, їх творення. Безособові дієслівні форми на -но, -то. • <i>Вживання безособових дієслівних форм на -но, -то.</i> Дієприслівниковий зворот. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення. • <i>Складні випадки вживання дієприслівників доконаного і недоконаного виду.</i> <i>Правильне використання дієприслівників у побудові речень.</i> Прислівник. Ступені порівняння прислівників. • <i>Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення.</i> • <i>Вживання синонімічних форм прислівників.</i> • <i>Уживання прислівників-синонімів.</i> Службові частини мови. • <i>Правильне вживання службових частин мови.</i> • <i>Використання прийменників і сполучників-синонімів.</i> Стилістичні засоби морфології і словотвору.	
1	2
СИНТАКСИЧНІ НОРМИ Словосполучення. • <i>Практичне засвоєння словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова; використання у мовленні синонімічних словосполучень.</i> Речення. Підмет і присудок як головні члени речення.	• синтаксично правильно буде висловлювання в усній і письмовій формах; використовує синтаксичні конструкції для вираження різних смислових відношень; висловлює той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів; враховує у мовленні

• <i>Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням.</i> Синонімія форм присудка. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення. • <i>Обставини часу як засіб зв'язку речень в описових і розповідних текстах, їх синоніміка.</i> Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні. Стилістичне значення порядку слів. Синонімія двоскладних і односкладних речень. • <i>Вживання неповних речень у діалозі.</i> Вставні слова (словосполучення, речення). • <i>Синоніміка вставних слів і речень.</i> Використання вставних слів як засобу зв'язку речень у тексті. Пряма і непряма мова. Діалог. Цитата. Заміна прямої мови непрямою. Випадки неможливості та недоцільності такої заміни. • <i>Синоніміка різних способів передачі прямої мови.</i> Складне речення. • <i>Синоніміка простих і складних речень, складних речень зі сполучниками і безсполучникових.</i> Паралельні синтаксичні конструкції з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами і підрядними реченнями. Особливості синтаксису розмовного мовлення. ПРАВОПИСНІ НОРМИ Найскладніші орфограми. Основні пунктограми у простому й складному реченні, при прямій мові і діалозі.	стилістичне забарвлення синтаксичних засобів; корегує власне і чуже мовлення з погляду дотримання синтаксичних норм; • пише відповідно до вивчених орфографічних і пунктуаційних правил; обґрунтовує написання; користується орфографічними словниками і довідниками з правопису, синтаксису і пунктуації.
Міжпредметні зв'язки Анафора, епіфора, асонанс, алітерація, рима. Правильне і комунікативно доцільне вживання частин мови, синтаксичних конструкцій та використання їх стилістичних можливостей у художніх творах (література).	
ПОВТОРЕННЯ В КІНЦІ РОКУ (2 год.)	

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Проблематика

Національна самобутність української мови, її багатство і краса.

Історія, сьогодення і майбутнє України.

Матеріальне і духовне. Загальнолюдські духовні цінності.

Освіта. Наука. Література. Мистецтво. Культура. Будівництво й архітектура.

“Як знаходити друзів і впливати на людей”. Дейл Карнегі.

Зовнішня і внутрішня краса людини. Взаємини між юнаком і дівчиною. Слово честі. Дівоча гідність.

Культура молодіжного дозвілля.

Шляхи до життєвої гармонії.

Подорожі. Враження.

Народні традиції і звичаї, поетичність свят і обрядів.

Учень:

- встановлює і підтримує тривалі формальні й неформальні стосунки з носіями мови в усіх сферах приватного і суспільного життя; ефективно користується мовою для реалізації соціальних цілей;
- усвідомлює спільне й відмінне між українською та російською культурами, розпізнає характерні риси української культури, опановує засоби користування нею;
- вчиться визначати і використовувати різні стратегії для контакту з представниками іншої культури;
- вчиться долати міжкультурні непорозуміння і конфліктні ситуації.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- самостійно планує свою навчальну і самоосвітню діяльність, застосовує раціональні способи її здійснення; користується всіма засвоєними формами контролю й оцінки;
- бере активну участь у колективній пізнавальній діяльності, вчиться керувати навчальною роботою групи в класі;
- удосконалює методику здобуття інформації; здійснює обмін, перевірку та підтвердження накопиченої інформації; узагальнює інформацію з кількох джерел;
- встановлює міжпредметні зв'язки на основі теоретичних знань; користується різними прийомами аналізу і синтезу, застосовує їх до матеріалу міжпредметного характеру;
- опановує довідково-бібліографічну інформацію масової бібліотеки; вдосконалює навички роботи з довідковим апаратом; самостійно добирає необхідні матеріали з певної проблеми; систематично використовує у навчальній роботі науково-популярну літературу, періодику, матеріали радіо- і телепередач.

11 клас

(70 год., 2 год. на тиждень; резервний час – 2 год.)

МОВЛЕННЄВА І МОВНА ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ

<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів</i>
1	2
КУЛЬТУРА МОВИ І СТИЛІСТИКА (30 год.) ВСТУП Роль мови у самовираженні й самореалізації особистості. Основні вимоги до мовлення. Культура мови, стилістика і риторика як сукупність і система комунікативно-стилістичних якостей мовлення та вчення про них. Точність, логічність, чистота, багатство, виразність, доречність – основні комунікативно-стилістичні якості мовлення. ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ Точність мовлення як оптимальне слововживання, вибір мовних засобів, які найадекватніше передають зміст і сутність життєвих реалій. Умови досягнення точності мовлення: знання матеріальних і духовних реалій, знання мови, вміння співвідносити їх і передавати адресату. Точність у використанні лексичних засобів мови (синонімів, омонімів, паронімів, багатозначних слів, слів іншомовного походження, професіоналізмів, архаїзмів, неологізмів, фразеологізмів) у різних стилях (поглиблене повторення). • Вживання слів у властивому їм значенні. Попередження лексичних помилок в усному і писемному мовленні. ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ Умови логічності висловлювання (додержання логічної послідовності порядку	Учень: • обґрунтовує роль мови як засобу самовираження й самореалізації особистості; • знає основні комунікативно-стилістичні якості мовлення і використовує їх при створенні і вдосконаленні висловлювань; • співвідносить предмети і явища реального світу зі словами, які їх позначають; • створює висловлювання, найбільш адекватні предмету мовлення (явищу дійсності); користується різними формами передачі думки ресурсами мови, враховує знання адресата про предмет мовлення; корегує власні й чужі тексти з погляду дотримання точності мовлення; • визначає засоби логічності в тексті; • враховує вимоги логічності мовлення під

слів, логічних пауз і логічного наголосу, смислових, структурних та інтонаційних зв'язків).

Абзац як засіб логічної організації висловлювання. Службові та вставні слова як засіб додержання логічності. Трьохчастинна побудова тексту (вступ, основна частина, заключна частина) як найбільш адекватна логіці розвитку думки. Логічність викладу як додержання смислових і структурних зв'язків, логічних переходів між частинами у межах всього висловлювання, наявність висновків, узагальнень (поглиблене повторення).

Попередження змістових помилок у мовленні учнів.

Вимоги до логічності мовлення у різних стилях. Логічність – одна з найістотніших якостей наукового стилю.

ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ

Чистота мовлення і загальна культура людини. Чисте мовлення – мовлення без невластивих українській літературній мові включень, порушень мовних норм.

Використання у мовленні слів іншомовного походження, лексики обмеженого вживання – діалектизмів, професіоналізмів, жаргонізмів (поглиблене повторення).

БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ

Багатство мови і мовлення: інтонаційне, лексичне, фразеологічне, морфологічне, синтаксичне.

Ресурси збагачення мовлення (емоційно-оцінна лексика, тропи, синтаксичні конструкції, у тому числі стилістичні фігури).

Синонімія (лексична, фразеологічна, морфологічна, синтаксична, стилістична). Вираження багатства мовлення в різних стилях. Художня література як невичерпне джерело збагачення мовлення.

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ

Фонетичні засоби виразності мовлення (виражальні можливості звуків – алітерація, асонанс, анафора, епіфора, інтонація, інтенсивність, темп, паузи, логічний наголос); невербальні засоби (жести, міміка, поза та ін.) (поглиблене повторення). Вимоги до виразності мовлення в різних стилях. Художня література як джерело збагачення мовлення засобами виразності.

час складання плану, тез, конспектів, побудови зв'язних висловлювань;

- використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення;
- корегує власні й чужий тексти з погляду дотримання логічності мовлення;

- визначає сферу використання лексичних засобів мови, правильно вживає їх;
- враховує вимоги чистоти мовлення при побудові зв'язних висловлювань; корегує власні й чужі тексти з погляду дотримання чистоти мовлення;

- знаходить і використовує у мовленні тропи і стилістичні фігури, синонімічні засоби мови, застосовує їх з метою впливу на аудиторію під час публічних виступів;
- користується словниками;
- враховує вимоги багатства мовлення при побудові зв'язних висловлювань; корегує власні й чужі тексти з погляду багатства мовлення;

- визначає звукові, лексичні, синтаксичні (інверсія, риторичне запитання, безсполучникові та сполучникові конструкції) засоби мовленнєвої виразності, використані при створенні текстів різних стилів і жанрів;
- враховує вимоги виразності мовлення (в тому числі невербальні) при створенні зв'язних висловлювань, зокрема в публічних виступах з метою впливу на аудиторію;

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ Стильова доречність і мовленнєва ситуація: взаємозв'язок мовленнєвої ситуації, ознак стилю і мовних засобів його вираження. Функціональні та експресивні засоби мови. Взаємозв'язок доречності з іншими комунікативно-стилістичними ознаками мовлення.	корегує власні й чужі тексти задля надання йому виразності; оцінює мовні засоби з погляду доречності їх використання в тому чи іншому стилі мовлення; визначає стилістичну забарвленість засобів мови і можливості їх використання в тексті; вживає у мовленні функціональні та експресивні засоби мови з урахуванням типу, стилю і жанру висловлювання; корегує власні й чужі тексти з погляду доречності мовлення.
ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ (8 год.) ВСТУП Риторика як наука, її предмет і завдання. Загальна характеристика розділів риторики (етапів ораторської діяльності). ПІДГОТОВКА ДО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ Поняття про стратегію оратора (мета промови, аналіз аудиторії, вибір теми). Добір матеріалу і його систематизація (знаходження джерел інформації, у тому числі електронних; запис відібраного матеріалу: повний текст промови, тези, конспект, план, цитати). СТРУКТУРУВАННЯ ОРАТОРСЬКОЇ ПРОМОВИ Композиція висловлювання (вступ, основна частина, завершення). Співмірність і взаємозв'язок частин висловлювання. СПОСОБИ ПОДАННЯ МАТЕРІАЛУ Способи подання матеріалу – дедуктивний, індуктивний, компаративний. Типові помилки в аргументації та критиці. МОВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ВИСЛОВЛЮВАННЯ Вимоги до тексту промови в аспекті культури мовлення (змістовність, точність, логічність, доказовість, багатство, виразність, доречність, правильність).	Учень: - знає предмет і завдання риторики; - розпізнає етапи ораторської діяльності; - вибирає тему виступу, визначає його мету, жанр з урахуванням особливостей аудиторії; - добирає матеріал з різних джерел з урахуванням формулювання теми й особливостей аудиторії; застосовує різні способи запису матеріалу для підготовки до виступу; складає простий і складний план виступу; - визначає та аналізує структурні частини тексту промови; будує різні за композицією висловлювання; добирає аргументи; - використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення; - оформлює текст промови відповідно до вимог культури мовлення, добираючи найдоцільніші засоби виразності мови; редагує написаний текст промови,

Форми мовленнєвого впливу. Удосконалення тексту промови. СПОСОБИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ПРОМОВИ Способи запам'ятовування промови – механічний, логічний, мнемотехнічний. ВИСТУП З ОРАТОРСЬКОЮ ПРОМОВОЮ Основні способи виступу – читання тексту, відтворення його з пам'яті із зачитуванням окремих фрагментів, імпровізація, інтерпретація, відповіді на запитання, ведення полеміки. Використання прийомів встановлення і збереження контакту з аудиторією (початкова фраза, зовнішність, постава промовця, невербальні засоби, техніка мовлення). Виголошення публічної промови. Аналіз публічної промови.	удосконалюючи його зміст і мовне оформлення; • запам'ятовує текст промови за допомогою різних способів; • виголошує промову, використовуючи різні способи виступу залежно від ситуації спілкування, користуючись інтонаційними засобами для виділення головного і додержуючись вимог до усного мовлення; застосовує різні прийоми встановлення і збереження контакту з аудиторією; додержується етичних норм і правил поведінки, етикету й культури спілкування; • оцінює власну промову щодо задуму, змісту і мовного оформлення;
ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (20 год.) Відомості про мовлення Функціонування мови і сфери спілкування (особиста, публічна, освітня, професійна). Особливості будови і мовного оформлення усних і письмових творів вказаних у програмі видів. Аудіювання Аудіювання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного мовлення носіїв мови із застосуванням різних видів аудіювання. Аудіювання зразків ораторського мистецтва. Цільове аудіювання з певною метою (одержати необхідну інформацію для підготовки повідомлення, виступу під час дискусії, монологічного висловлювання до заданої ситуації спілкування). Синхронний переклад озвученого тексту. Читання Читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням різних видів і стратегій читання.	Учень: • використовує здобуті знання під час спілкування, при побудові і вдосконаленні зв'язних висловлювань; • уважно слухає; • розуміє всі види усного мовлення, яке звучить з природною швидкістю; аналізує чуже мовлення щодо його структури, змісту і мовного оформлення; помічає і виправляє недоліки; виділяє, критично оцінює й інтерпретує інформацію, користується різними способами її засвоєння і використання; • читає за визначеними нормами тексти будь-якої складності (крім вузькоспеціальних), користуючись різними

Читання зразків ораторського мистецтва. Читання тексту промови та її фрагментів. Визначення пізнавальної цінності прочитаного (порівняння інформації з двох-трьох джерел щодо розходження у трактуванні певної проблеми). Встановлення смислового зв'язку між окремими фактами тексту (зображення основних положень тексту у вигляді схеми). Підтвердження викладеної в тексті точки зору власними прикладами. Стилістичний аналіз і стилістичне редагування тексту. Говоріння Діалог. Діалог публічний відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Діалог-полеміка. Діалог-дискусія. Складання і розігрування діалогів до ситуації спілкування в умовах полілогу (дискусії). Складання переліку питань та обговорення їх зі співрозмовником. Аргументовані відповіді на запитання під час дискусії, виголошення публічної промови. Трансформація тексту відповідно до пропонуванних обставин (зміни співрозмовника, комунікативної мети, змісту тощо). Спростування хибних тверджень. Наведення аргументів (контраргументів) щодо спірних тверджень. Стислий і докладний переказ прослуханого монологічного висловлювання від імені оратора. Переказ із творчим завданням. Розгорнуте повідомлення в науковому, публіцистичному стилях за попередньо складеними тезами, конспектом. Висловлювання з певної теми із використанням текстових матеріалів та мережі Інтернет, звернене до різних адресатів у різних ситуаціях спілкування. Виступ публіцистичного характеру з використанням прийомів риторичної майстерності. Бесіда, усне розгорнуте повідомлення в заданій ситуації спілкування за попередньо складеними тезами. Дискусія з обстоюванням альтернативних точок зору. Виступ під час бесіди, дискусії, диспуту, полеміки. Письмо	видами і стратегіями читання; пристосовує читання до особливостей слухацької аудиторії (ступеня підготовки, зацікавленості темою тощо); знаходить необхідну інформацію (в тому числі спеціальну в текстах професійного спрямування); критично оцінює та інтерпретує її, користується різними способами засвоєння і використання; самостійно працює з літературою та періодикою; • бере участь у діалозі полемічного і дискусійного характеру, висловлює власну думку, аналізує різні погляди на предмет обговорення, обстоює свою позицію, адекватно реагує на аргументацію інших; • переказує тексти, ускладнені творчим завданням; створює діалогічні й монологічні висловлювання з урахуванням ситуації спілкування; дотримується загальноприйнятих мовних, етичних норм і правил поведінки, етикету; пристосовується до зміни напрямку, стилю та акцентів у розмові; коректує своє мовлення, враховуючи реакцію співрозмовника;
---	---

Переказ із творчим завданням. План-конспект виступу за темою (змістом) тексту або з висвітленою у ньому проблеми. Тези, конспект, докладний запис публічного виступу з використанням різних джерел інформації (у тому числі електронних). Пропозиції щодо вирішення проблеми. Перелік запитань до дискусії. Цільові тематичні (проблемні) повідомлення для дискусії з використанням текстів, довідково-інформаційних матеріалів, мережі Інтернет. Виступ під час дискусії (підготовлений). Трансформація тексту одного стилю в інший. Конструювання текстів різних стилів і жанрів мовлення. Твори на суспільну та морально-етичну теми. Стаття (проблемна). Редагування. Ділові папери Звіт про виконану роботу. Протокол (складний). Витяг із протоколу. Резюме. Переклад Переклад текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення (у т. ч. без попереднього прочитання). З'ясування причин трансформації тексту оригіналу при перекладі. Диктант-переклад. Переказ-переклад. Синхронний переклад.	• письмово переказує тексти (в т. ч. ускладнені творчим завданням); • складає план-конспект, тези, конспект виступу з використанням кількох джерел (у тому числі електронних); • застосовує різні способи запису матеріалу для підготовки до виступу; складає простий і складний план виступу; будує різні за композицією висловлювання; добирає аргументи; використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення; • формулює пропозиції щодо розв'язання певних проблем; • складає запитання до дискусії; • самостійно створює чітко структуровані зв'язні тексти; аналізує, висловлює власну думку про певну подію, ситуацію; дотримується вимог до писемного мовлення; • оформлює ділові папери вказаних у програмі видів відповідно до прийнятих вимог; • удосконалює написане; • перекладає тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; здійснює переклад текстів із голосу, синхронний переклад;
УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ НАУКИ ПРО МОВУ (10 год.) ФОНЕТИКА. ОРФОЕПІЯ Основні поняття фонетики. Класифікація звуків, їх вимова і позначення на письмі. Склад. Наголос. Чергування звуків. Спрощення в групах приголосних. Правопис Складні випадки вживання м'якого знака,	Учень: • узагальнює поняття, закономірності, правила, застосовує знання з фонетики, лексикології, словотвору, граматики, орфографії для вдосконалення власного мовлення;

апострофа; написання слів іншомовного походження.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

Лексична система української мови (значення, вживання, походження).

Основні лексичні поняття.

Типи словників.

- вживає слова відповідно до їх лексичного значення; самостійно збагачує свій словниковий запас; стилістично правильно вживає мовні одиниці у мовленні з урахуванням мети і ситуації спілкування;

БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР

Поняття морфеми. Префікс. Корінь. Суфікс. Закінчення. Основні способи словотворення в українській мові.

- оперує засвоєними поняттями;
- вживає слова з різними значущими частинами з урахуванням їх смислових і стилістичних особливостей;

Правопис

Основні орфограми в коренях, префіксах, суфіксах і закінченнях.

- удосконалює навички попередження і виправлення помилок;

МОРФОЛОГІЯ

Основні поняття морфології. Самостійні частини мови, їх специфічні ознаки, особливості відмінювання змінних частин мови. Службові частини мови.

- вживає граматичні форми відповідно до мети й ситуації спілкування;

Правопис

Написання слів разом, окремо і через дефіс; графічні скорочення слів.

- удосконалює навички попередження граматичних помилок; виправляє допущені помилки;

СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

Словосполучення. Речення.

Просте двоскладне речення.

Другорядні члени речення.

Просте ускладнене речення.

Однокладні речення.

Складне речення.

Складносурядне речення, його види.

Складнопідрядне речення, його види.

Безсполучникове складне речення.

ССЦ.

- удосконалює навички конструювання речень, різних за метою висловлювання і за будовою;

- використовує різні синтаксичні конструкції для висловлення тієї самої думки;

Правопис

Розділові знаки в кінці речення, у простому й складному реченнях.

- правильно ставить розділові знаки у простому й складному реченнях, обґрунтовує їх за допомогою правил;

Міжпредметні зв'язки

Дотримання вимог до культури мовлення – точності, логічності, чистоти, багатства, виразності, доречності, правильності в художніх творах (література).

СОЦІОКУЛЬТУРНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

<i>Проблематика</i>
Україна на карті світу.
Уроки історії і сучасність.
Екологія Землі і наше майбутнє.
Бережімо собори наших душ!
Багатогранність і творча суть особистості. Український ідеал: традиційне і сучасне розуміння.
Дружба. Любов. Сім'я. Взаємозв'язок поколінь. Культура загальнолюдських і сімейних взаємин.
Мистецтво спілкування. Мистецтво критики.
Освіта. Наука. Техніка. Література. Культура. Мистецтво.
Сучасне містобудування й архітектура.
Засоби масової інформації та комунікації.
Вибір життєвого шляху.

Учень:

- гнучко й ефективно користується мовою в усіх її аспектах для досягнення соціальних цілей;
- обстоює рівність, справедливість, толерантність та інші громадянські цінності суспільства через розуміння етнокультурної, географічної, соціально-економічної та ін. різноманітності;
- посилено виконує роль посередника між українською та російською культурами; попереджує і долає міжкультурні непорозуміння; дотримується загальноприйнятих норм соціальної поведінки.

ДІЯЛЬНІСНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ

Учень:

- працює зі значним обсягом різноманітної інформації, самостійно здійснює її пошук, обробку, аналіз і зберігання;
- самостійно розв'язує навчальні завдання, застосовує основні загальнонавчальні, творчі вміння у різних ситуаціях (у т. ч. нестандартних);
- користується основними комунікативними стратегіями, стратегіями співпраці.